

Margaret je stajala usred smrti sveta i gledala u mrtve ribe pod prljavim oknom od leda. U tamnim račvama drveća tvrdi sneg je bio rošav od skorašnje kiše. Sklupčane vrane su stezale grane koje su se klatile na vetru. Glasovi drugih pacijenata dopirali su do nje, ali je zvuk bio prigušen zimskim pokrivačem kao pljesak šaka u rukavicama.

Volela je trenutke odsustva, pust vazduh, koji podseća na istinsko odsustvo. Želela je da ostane tu, držeći se čvrsto za svoju granu u svetu dok je hladnoća ne sprži do kostiju. Mogla bi da ostavi svoje bele kosti rasute na snegu i da ode kao svetlost. Bele kosti. *Bela grobnica*. Ta fraza joj dođe u glavu. Da li cilja na nju? Da li je zato pomislila na to? Uvek je tražila skriveno značenje u svakoj čestici pisma koja bi joj prošla kroz glavu. *Bela grobnica* je Farisej, po Njemu, koji je naizgled lep, ali je unutra pun *kostiju mrtvih ljudi i svakakve nečistoće*. Ali nije li

takvo svako ljudsko stvorenje? A šta ako je nečistoća koju je bljuvao njen muž, koja je šikljala iz njega, uprljala njeno lice? Kakva korist od stalnog postavljanja pitanja? Kao da je razmišljanje od ikakve pomoći. Ništa nije počelo da postoji zato što je dokazano. Šta je bilo, bilo je. Jedino je korisno biti nepomućen mislima, biti u ničemu. Biti ništa. Biti prazan kao hladnoća. I čekati.

Ponovo je porekla to. Začula je prštanje koraka iza sebe, i čekala je da utihnu, ali koraci su postajali sve jači. Okrenula se. Tragovi su bili svuda po zatrpanoj ledini kao plavi vez. Nebo je bilo sivo, tamnije nego tlo – sablasna svetlost – ujednačena olujna svetlost. Tamo gde su se novi nizovi tragova završavali bili su Klara veštica i Sajmon idiot, koji su dangubili iza nje šutirajući ledenice.

Margaret je zurila u Klaru, u velike usne koje nisu sasvim pristajale jedna drugoj, u raspuštenu kosu koja joj je visila niz ramena. Klara je očigledno mislila o sebi da je senzualna i hodala je razmetljivo se njišući, ali nije bila takva. Njeno telo je bilo obično, lice neupadljivo, bezazlenije i zdravije nego njen um. „Dobro jutro, Marija“, osmehnula se. Nazvati Margaret Marijom je bila njena uobičajena pakosna šala. Margaret je ćutala. „Baš ništa nećeš reći?“ Margaret je zurila. „Đavoli su ti pojeli jezik?“ Češući bedra kroz džepove, idiot je zapitao: „Kakvi đavoli?“

„Rekla sam ti već.“

Margaret je gledala u njih još jedan trenutak, a zatim se okrenula natrag ribnjaku.

Njihovi glasovi su izgovorili još reči, da bi se najzad

izdvojile grube reči uvrede. Ali grešili su ako su mislili da mogu poremetiti Margaretinu koncentraciju.

Jedan sat kasnije ponovo je začula korake kako joj se približavaju. Ovoga puta ruke su se spustile na njena ramena. Okrenula se i našla se licem u lice sa doktorom. Rekao je: „Margaret, vi ćete se smrznuti. Koliko ste dugo napolju?“ Protrljao je njene šake između svojih. „Vi drhtite.“ Zaista je drhtala – ono treperenje i jeza bili su drhtanje. „Dođite unutra.“ Sa jednom rukom preko njenih ramena, poveo ju je u kuću Fermid i smestio pored vatre.

U njenoj gustoj, razočaravajućoj vrelini ona je postepeno prestala da drhti. Na silu su joj dali vruć čaj, uzrokujući bol u sleđenom kamenju njenih zuba. Tečnost se talasala unutar nje, nadimala ju je. Ona je zatvorila oči, pustila da doktorove reči udaraju u nju kao moljci, i utonula u san.

Eliza Alen je otvorila vrata nekome čije lice joj je bilo poznato, ali nije znala odakle. To lice, sive kože i kvrgavo, očigledno je bilo dugo napolju na hladnoći. Muškarac je duvao paru toplog daha u svoje šake. Osmehnuo se.

„Ne prepoznaješ me, Eliza?“

Kad je čula glas, i naglasak, setila se. „Naravno. Da. Oswald. Uđi, uđi. Nisam znala da si u ovom kraju. Metju mi nije pomenuo...“

„Zato što ne zna. Nameravao sam da vas iznenadim.“

„I jesi. Uđi. Hajde.“

Oswald se sagnuo da podigne kofer. Po svoj prilici, očekivao je da će ostati. Kad se ponovo uspravio uplašio

ga je nekakav zvuk. Eliza je videla kako njegovo telo načas gubi organizaciju. Napola je čučnuo i, povijenih kolena, podigao ruku. Pogled mu se susreo sa njenim. „Neko od pacijenata?“ prošaputao je.

„Ne, ne“, umirivala ga je. „Samo laje pas.“

„Da, naravno.“

Unutra je prihvatila njegov kaput i šešir. Pored vatre njegovo lice se zarumenelo, oči pocrvenele i zamutile se. Izgledao je umoran.

„Sedi.“ Pokazala je na stolicu.

Seo je, prekrstio noge i spustio sastavljene šake niz jedan bok, na svoj neobičan način noseći ruke kao lentu. Sada je već bio vrlo prepoznatljiv. „Idem po čaj. Sigurno ti je potreban posle putovanja.“

„Prijaće mi.“

Žurno je izašla. U drugoj gostinskoj sobi je našla Doru i naložila joj da ostavi to što radi, šta god to bilo, i da pođe da kaže ocu da se njegov brat neočekivano materijalizovao. „Otac je u svom kabinetu“, odgovorila je Dora.

„Onda je to čas posla.“

Eliza se vratila sa čajem na poslužavniku upravo kad je njen suprug upao u sobu.

„Osvalde, nisam ni sanjao.“

„Nisam ti ništa nagovestio“, osmehnuo se njegov brat. „I ja se radujem što te vidim.“

Osvald se osmehnuo i istovremeno namrštio kako bi mu nežno stavio do znanja da je njegova primedba šašava. „Drago mi je što te vidim, takođe, naravno. Da li si dobro putovao?“

„Sasvim prihvatljivo, uzimajući u obzir kakve su prilike. Završio sam ugodnom šetnjom iz Vudforda.“

„Došao si peške? Noseći taj kofer? Mogao si da uzmeš kola. Svi oko stanice poznaju gospodina Mejsona koji prevozi ljude.“

„Oh, ne. Štednja. Horacije, štednja.“

Horacije? Znači *Hamlet*. Osvald je podsećao Metjua na obrazovano društvo u kojem se kreće u Jorku, na to da se razgovori o književnosti ne vode samo u Londonu. Tipično je za njega da dođe tako tiho, nenajavljen i ispunjen porukama o sebi, mašući svim svojim zastavicama.

Metju Alen je, uzrujan, zaboravio na klešta i uzeo grumen šećera vrhovima prstiju i spustio ga u čaj malo prsnuvši. „Ovo je neobično vreme za tebe da dođeš u posetu“, rekao je. „Imam u vidu posao jednog apotekara. Zar nisi pod opsadom zbog zimskih bolesti?“

„Srećom, da“, Osvald se nasmejao. „Ali ostavio sam apoteku u dobrim rukama. Imam jednog šegрта i još dvojicu pomoćnika u ovom trenutku.“ Još jedna impresivna novost. „Trudim se da što manje vremena provodim u apoteci, tako da imam više vremena za svoje dobrotvorne aktivnosti i ostalo.“

„Oh, vrlo dobro.“ Metju je popio gutljaj čaja.

„Mogao bi da mi se pridružiš u tome, ako nisi odabrao drugi put.“ Osvald se osmehnuo. „Ali nećemo sad da ulazimo u to.“

Metju se osmehnuo. „Ah, ja sam već odabrao drugi put.“ Nije hteo da ponovo bude uvučen u taj razgovor. U stvari, video je priliku za trenutni trijumf i nije mogao da odoli, uživajući što je mogao da koristi plural. „Povešću

te da ti pokažem zgrade, mojim alternativnim putem, kasnije. Najpre ćemo da te smestimo u tvoju sobu.“

Stojeći za propovedaonicom za vreme večernjih molitvi, doktor Alen se naslađivao svakim trenutkom – tu je uvek bio u pravu, u centru pažnje i siguran. Odlučio je da tumači izraz lica svog brata – oboren pogled, zamišljeno izdužene usne – jednostavno kao usredsređenost, mada je znao da on to ne bi odobrio. Osvaldovo lice je, ipak, insistiralo na sopstvenoj osobenoj pobožnosti. On nije oklevao da započne sa kritikom kad je služba bila završena. Dok su pacijenti još kaskali izlazeći, a Džordž Lejdlo se ponovo usrdno zahvaljivao, na šta se Osvald osmehnuo, očigledno zbunjen, počeo je: „To je daleko od ičega što bi našem ocu bilo po volji, Metju.“

„Zaista. Toliko koliko smo daleko od njega mi. Ili ja.“

„Hm“, Osvald je klimnuo. „Otac ne bi odobrio takav latitudinarijanizam³.“

„Naravno. Ali nemam izbora. Ja propovedam mešanjoj pastvi, i, ako se ukaže potreba, ne samo o pitanjima ispovedanja vere.“

„On bi rekao da postoje razlike između sekti, a da je on nas odgajio u istinitoj veri. Hoću da kažem, suština je prosta. Kako istina može da bude u domašaju crkvi za koje znamo da su u zabludi?“

„Osvalde, čak i kad bih to želeo, ja ne bih mogao da načinim ovu instituciju sandemanskom⁴. Kao prvo, naša mala crkva bi zahtevala da se načela istinite vere dugo i opširno objašnjavaju ljudima čije su intelektualne sposobnosti u velikom broju slučajeva na granici kraha. A potreba za jedinstvom uma pastve – to je teško zamisliti sa pastvom umobolnih i idiota.“

„A i ti si to retko postizao.“

„Da.“ Metju Alen je pogledao naniže u svog brata, nekoliko godina starijeg, nekoliko inča nižeg, koji je još uvek pokušavao da vlada na mestu njihovog oca. „Dovoljno sam često bio isključen. Tako, dakle, kao što vidiš“, pokušao je da se nasmeje, „ja nisam dovoljno dobar sandemanac da budem dostojan da pokušam da stvorim zajednicu ovde.“

Osvald se nije smejao. „Oduvek si bio slabog duha i previše ošamućen svetom. Tebi nije odgovaralo da budeš deo jedne izolovane crkve, nepoznate društvu, koja oskudeva u ukrasima. Nisi voleo siromaštvo, patnju...“

„Zbilja, Osvalde, moramo li da raspravljamo o tome? Čini mi se da smo pre izvesnog vremena i te kako mnogo razgovarali o svemu tome. A ja sam video dovoljno patnje među svojim pacijentima, često ne uviđajući čemu ona služi.“

Osvald je frknuo. „Ja sam govorio o patnji u potpuno drugačijem smislu. Sećam se tvog gnušanja na očevoj sahrani zbog njene prostote. Da, možda je prostota to što sam ja imao u vidu.“

To je bilo istina. Metju Alen se setio tog prizora sa ne-lagodom – gola brda svud prošarana vlažnim kuglicama ovčijih brabonjaka, gromko blejanje životinja nošeno vetrom, ružna, rasparčana zemlja, nema nadgrobnog kame-
na. „Istina je, uvek mi se činilo da je to... surovije nego što je neophodno. Ja bih platio za spomenik, ili barem nešto što bi obeležilo mesto. Da leži bez obeležja...“

„Bog zna mesto.“

„Ja znam da On zna. Ali ljudi žive među ljudima. I društvene vrednosti su vrednosti.“

„Svetske brige.“

„Da, ne sumnjam da ti tako misliš. Ja verujem da su naše pozicije sasvim dobro zasnovane.“

„Zasnovane, tako je. Ja znam koliko ti žudiš za ugledom. To je razumljivo, ako se setimo ko si ti bio. I gde si ti bio.“

„Ko sam ja bio, ovde nikoga ne zanima...“ Metju je čuo kako se njegov sopstveni glas podiže i zaustavio se. Bilo je tako zamorno razgovarati sa Osvaldom, koji je većito tražio u Metjuovim rečima slabost, dvosmislenosti koje odaju njegov greh. I sada je, kao i uvek, težio nekoj vrsti pobede, a Metju je naučio da mu je može uskratiti samo ostajući genijalan, vedar, naizgled bezbrižan. Ako se ne pojavi na bojnopolju, kako bi mogao da izgubi bitku? „Možda neka druga tema za ručkom“, rekao je, tapšući brata po leđima.

Materijalizam Metjua i njegove porodice je potvrđen Osvaldu u pojedinostima kad su se svi okupili oko stola za ručkom. Obe starije ćerke nosile su čipkaste marama, imale čipkaste maramice i nosile broševe. Pokazalo se da čak i smiren, pametan sin (koga je Metju opisao kao reвноsnog i poslušnog, i tako – ovde je poteklo toplo ulje laskanja – sličnog njemu, Osvaldu) ima prsluk ukrašen dugmadima od slonovače. Osvald je bio u nedoumici koja je od njegovih sumnji bliža istini, ili šta je gore: da li je njegov brat toliko uspešan da može da finansira ekstravagantan život svoje porodice, ili je ponovo zapao u dugove. Možda će zatražiti novac – Osvald je to i očekivao – a na takav zahtev može dobiti samo jedan odgovor. Čovek koji je bio u zatvoru zbog dugova, bez obzira

koliko davno, dužan je da nauči da živi oprezno i u okviru svojih mogućnosti.

Osvald je odbio da mu sipaju još vina hitro pokrivaјуći čašu dlanom. Pokret je bio odsečan i privukao je pažnju. Smatrao je da je komentar suvišan. Metju je pozorevao da on slobodnije pije u drugom društvu i video je pozu u krutom držanju svog brata. Džeјms, Dorin verenik, je pio vino – Metju Alen ga je posmatrao kako to čini – pio je sa potpunom predanošću zaplašenog, stidljivog muškarca, zgrabivši bocu kad god bi mu bila blizu. Nedostajalo mu je duha i to je bilo zbilja razočaravajuće. Nadao se da Osvald ne posmatra suviše pomno taj tupi novi dodatak porodici. Odlučio je da mu odvuče pažnju tako što će ga naterati da uputi kompliment njegovoj ženi.

„Vrlo ukusno“, rekao je.

„Da, zaista“, Osvald mu je upao u reč, na taj signal, ali je razvodnjio svoju pohvalu. „Šta je to zapravo?“

„Kuvana piletina“, poletno je odgovorila Eliza. „Ništa posebno. Da sam znala da dolaziš, napravili bismo veću gozbu.“

„Oh, ne sumnjam u to, ali zaista nema potrebe da se uznemiravate zbog mene.“

„Abigal, hajde sedi i lepo jedi.“

„Pa, čika Osvalde“, započela je Hana, zamorena, odlučujući da se umeša i prekine tok dosadnog razgovora odraslih, „vi, sigurno, možete da nam ispričate mnogo anegdota o tome kakav je tata bio kad je bio mlad.“

„Ah, slušaj“, potapšao je usta salvetom, „postoje i takve stvari kao što su diskrecija i porodična lojalnost.“

„Nisam imala u vidu ništa sramno.“

Osvald je na to skupio usne, zbunjen. „Ne, ja nisam hteo da kažem...“

„Ali, ako ih ima i toga, ja sam sigurna da bi to moglo da bude još zanimljivije.“

„Pa...“

Vrelina je šiknula u Metjuovim grudima. Setio se kako se ježio od straha, setio se skrivanja, bežanja, kazni. Šta će od toga svega Osvald iskopati svojim otegnutim, samozadovoljnim rečima? Možda izgone, kojim se ne zna broja. Sandemanci su zahtevali od pastve da budu jedno u duhu i izbacivali su svakoga ko se tome ne bi povinovao. Metju se setio drvene kuće za okupljanje na rubu pustare, prigušenog žara njihovih glasova koji su dopirali iznutra, dok je on, izgnan i posramljen, tumarao napolju. Ali to su bile brljotine, kakvih je, možda, bilo u životu svakog deteta. O tome je slušao od svojih pacijenata kada su mu otvarali dušu, i čuo je i mnogo gore stvari. A Osvald se večito pretvara, kao da on, Osvald, nikada nije bio dete.

„Hana, stvarno“, prekorila ju je majka.

„Da li moramo o tome?“ Metju je preleteo očima oko stola.

„Ne boj se, mladi brate, neću otkriti tvoje najmračnije tajne.“

„Oh, hajde, molim vas“, Hana je pljesnula dlanovima.

„Ne, ne... Mada se događalo... Sećam se da je tvoj otac uvek bio svojevoljan i, recimo, ne bez mrlja sitnijih grehova.“

„A ko je od nas bez greha?“ razborito je zapitao Metju.

„Kad je bio mali, imao je učitelja...“